

Hoe kwam de Delftse pijpenmaker Thomas Bael aan zijn wereldkloot ?

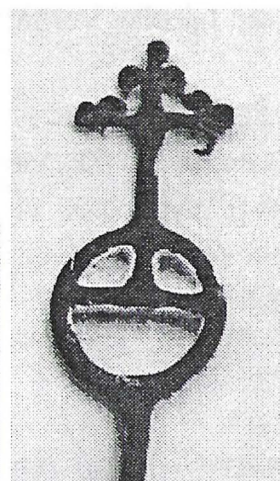
Aad Kleijweg (kleijweg@tabakspijp.nl)

Wereldkloot of rijksappel is het zinnebeeld dat de aardbol of de wereld voorstelt en staat in de oudheid symbool voor wereldheerschappij. Vaak zien we dan ook een koning of keizer afgebeeld met in zijn ene hand een wereldkloot en in de andere hand de scepter. De Wereldkloot is er ook als pijpenmakersmerk en is voor zover bekend in Delft in de 17^e eeuw en in Gouda in de 17^e tot in de 18^e eeuw in gebruik geweest.

Omstreeks 1633 vestigt de uit Rijswijk afkomstige Thomas Bael zich in Delft en begint een pijpenmakerij. In het Delftse archief staat vermeld dat hij op 22 januari 1633 trouwt met Stijntge Tonis en dat hij woont in de Lange Breetsteegh. Toentertijd had je de Lange Breetsteegh en de Korte Breetsteegh die in het verlengde van elkaar lagen, gescheiden door de Koornmarkt. Tegenwoordig heten beiden Breestraat.

In Delft en omgeving worden regelmatig pijpjes gevonden met het hielmerk TB die aan de pijpenmaker Thomas Bael worden toegewezen. Ook worden er pijpjes gevonden met het hielmerk Wereldkloot met de initialen TB die we ook beschouwen als een merk van Thomas Bael. Ook pijpjes met het hielmerk Wereldkloot zonder initialen komen in Delft vaak voor en zijn mogelijk ook, al is dit niet met zekerheid vast te stellen, door Thomas Bael gemaakt.

Het toeval wil dat in de Breestraat zich twee gebouwen

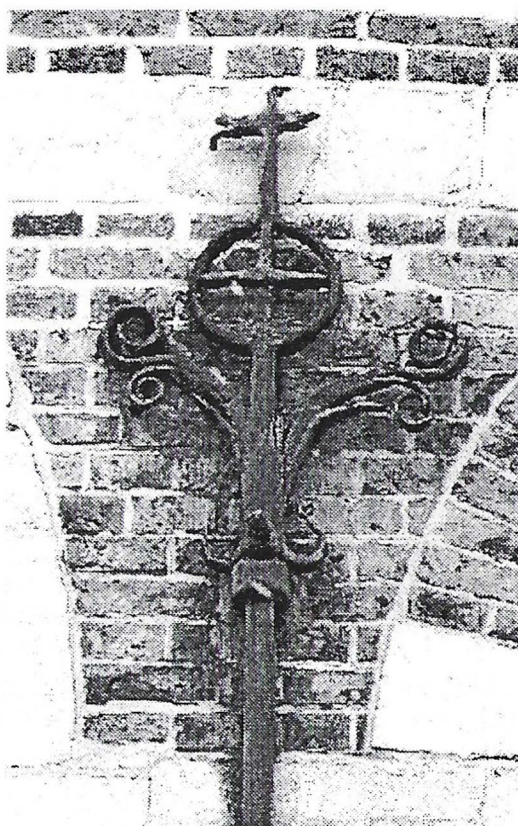

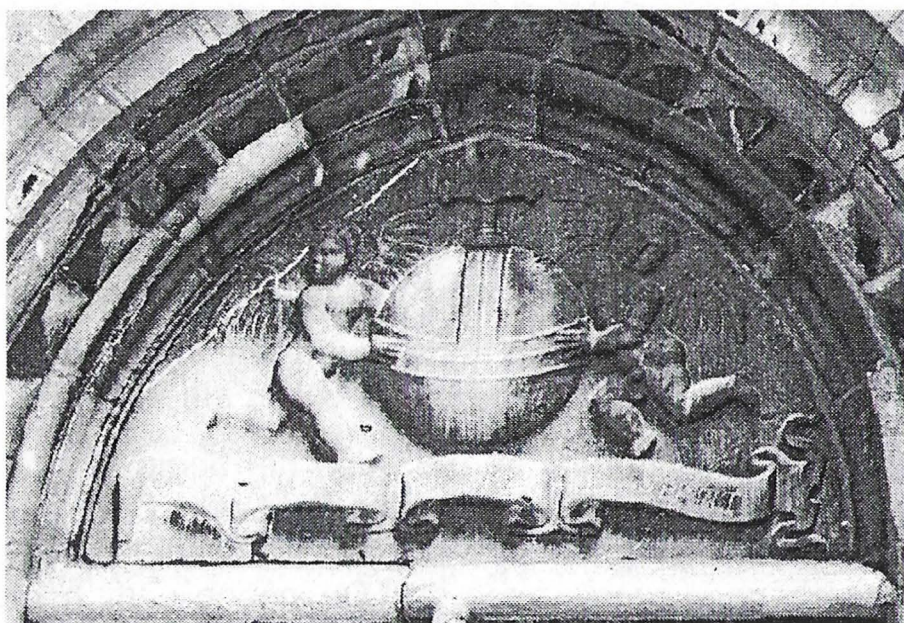
Koornmarkt 1
met muur-
ankers in de
zijgevel in de
Breestraat

bevinden waar de Wereldkloot als muurankers zijn toegepast. Het ene gebouw is Koornmarkt 1 waar aan de zijgevel in de Breestraat de muurankers zichtbaar zijn. Koornmarkt nummer 1 was in de 16e eeuw een brouwerij genaamd "In de Weerelt" (wereld). Dit was één van de grootste brouwerijen in Delft. Na de stadsbrand in 1536 is de brouwerij opnieuw opgebouwd door de brouwer, tevens burgermeester Pieter Pietersz Sasbout. De brouwerij is tot 1660 actief geweest, daarna is deze door Aeghie Breethoeck gekocht die er een kroeg begon.

Voormalig Huis Sasbout of Die Werelt

Burgermeester Pieter Pietersz Sasbout liet in 1565 aan het begin van de Breestraat, op de hoek waar de oostelijke kade van de Oude Delft niet doorloopt, het huis Sasbout of Die Werelt bouwen. Qua architectuur heeft het een laat gotische overgaand in renaissance stijl. De ingang partij heeft een renaissance decoratie in de boogvulling. We zien de wereldkloot vastgehouden door twee engeltjes met daaronder het devies van Sasbout "Opiniën van mensen regeren die werelt". De Wereldkloot zien wij wederom toegepast als muurankers. Thans is het pand in gebruik als Hotel Grand Canal.

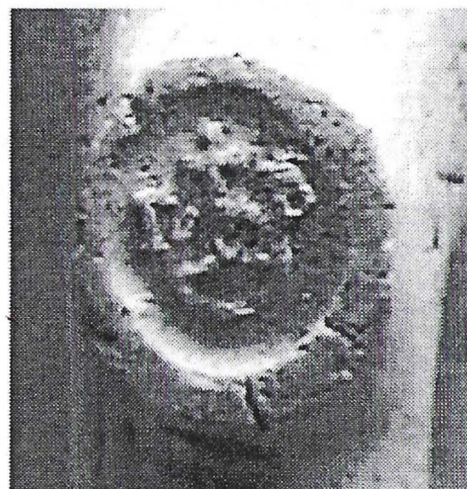
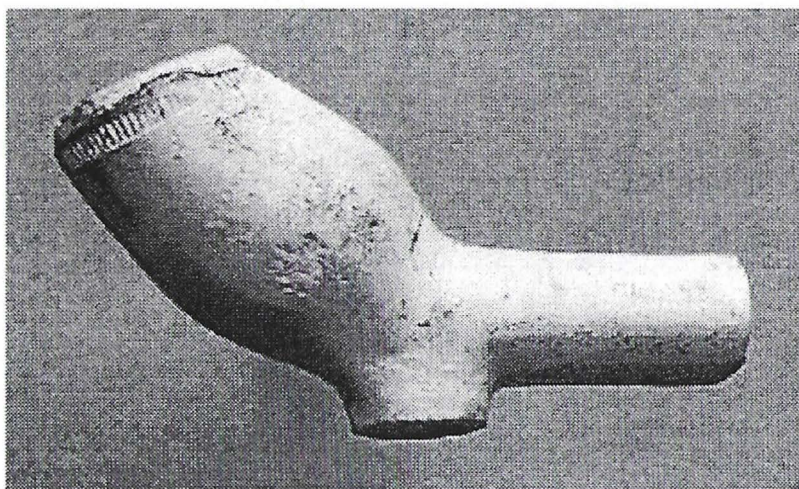

*Boogvulling van het huis
Sasbout of Die Werelt*

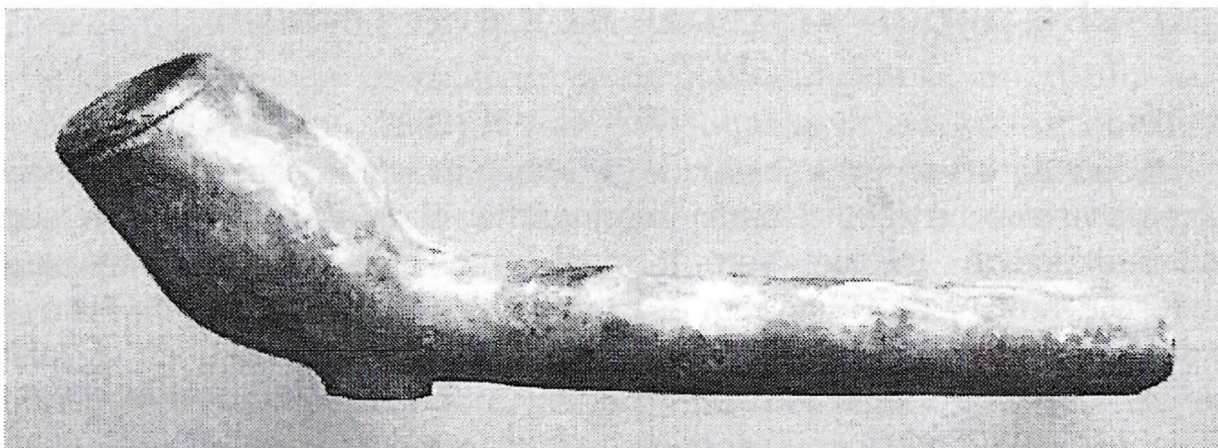
Het is aantrekkelijk te denken dat Thomas Bael later in één van de twee panden werkzaam of woonachtig is geweest, echter beide panden staan in wat toentertijd de Korte Breetsteegh

heette en van Thomas Bael is bekend dat hij in de Lange Breetsteegh woonde en werkzaam was. Het blijft een speculatie, maar het is best wel aannemelijk dat deze symbolen die opvallend aanwezig waren in zijn directe woonomgeving hem hebben geïnspireerd de Wereldkloot als merk te gaan gebruiken. Zeker als je bedenkt dat de Wereldkloot als muuranker zelden voorkomt.

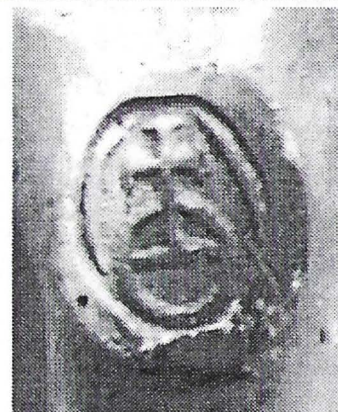
Enkele voorbeelden van pijpjes uit mijn verzameling met het merk Wereldkloot die in Delft of naaste omgeving zijn gevonden.

1a Collectie: Aad Kleijweg, 1b Nootdorp Dwarskade, 2a, Dubbelconisch, 2b -, 2c -/-, 2d Wereldkloot TB, 2e Ongeglaasd, 2f Gebotterd, 2g Radering rondom de ketelrand, 2h -, 3a -, 3b -, 3c -, 4 1633 - 1650, 5 Delft, 6 Thomas Bael, 7 -

1a Collectie: Aad Kleijweg, 1b Delft Beerput Vlamingsstraat,
2a, Dubbelconisch, 2b -, 2c -/-, 2d Wereldkloot, 2e Geglaasd, 2f
Gebotterd, 2g Radering rondom de ketelrand, 2h -, 3a -, 3b -,
3c -, 4 1633 - 1650, 5 Delft, 6 Thomas Bael ?, 7 -

Bronnen:

[1] Jan van Oostveen en Ruud Stam (2011).

Productiecentra van Nederlandse kleipijpen, Een
overzicht van de stand van zaken

[2] Jan van Oostveen

<http://kleipijp.home.xs4all.nl/kleipijp/Wereldkloot.pdf>

[3] Jan van Oostveen <http://kleipijp.home.xs4all.nl/kleipijp/TB.pdf>

[4] Gemeentearchief Delft Digitale Stamboom

Met dank aan:

Aad Schapers die mij op de muurankers opmerkzaam maakte.

Hulp gevraagd!

*Zoals gebruikelijk zijn we van plan om na een periode van 5
jaar weer een index van artikelen en trefwoorden uit te geven.*

*In de praktijk is gebleken dat dit in een behoefte voorziet en
zeer nuttig is. Diverse leden hebben dit klusje in het verleden
al opgeknapt. Wie wil dit nu voor zijn rekening nemen?*

Reacties kun je sturen naar